

ธรรมะกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต

โดย พ.ท. สาทร เตชะวงศ์

อศจ.พล.ร.๔

คำว่า “พัฒนา” แปลว่า ความเจริญ การสร้างสรรค์ การปรับปรุง การเปลี่ยนแปลง และการแก้ไขให้ดีขึ้น อีกนัยหนึ่ง หมายถึง กระบวนการเพิ่มพูน ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น เช่น สิ่งใดไม่มี ควรจะมี ทำสิ่งนั้นให้มีขึ้น เป็นการพัฒนา สิ่งใดที่มีแล้ว แต่ยังไม่พร้อม ควรปรับปรุงให้สมบูรณ์ เป็นการพัฒนา และสิ่งใดที่มีแล้ว แต่ไม่ถูกต้องด้วยกาลเทศะในปัจจุบัน ควรดำเนินการแก้ไขให้เข้าสู่สภาพ ที่ถูกต้อง เป็นการพัฒนา

ส่วนคำว่า “ชีวิต” แปลว่า ความเป็นอยู่ การมีตัวตนของสรรพสัตว์ ในโลกนี้ การมีชีวิตอยู่และดำเนินการไปอย่างต่อเนื่องนั้น จะต้องมีการพัฒนา ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงชีวิตตามกาลสมัย โดยเฉพาะการพัฒนาสุขภาพร่างกายให้แข็งแรง สมบูรณ์ ต่อต้านกับโรคต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ กุญแจสำคัญที่จะช่วยให้เรามีร่างกายแข็งแรง ดูเหมือนจะอ่อนกว่าวัย จะต้องอาศัยหลักการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ เรียกว่า “หลัก ๖ อ.” คือ

๑. อ. อาหาร อาหารถือว่าเป็นสิ่งจำเป็นที่สุดสำหรับสรรพสัตว์ในโลก นี้ ถ้าขาดเสียซึ่งอาหาร ความเป็นอยู่ก็จะต้องพบกับความลำบาก และจะต้องถึงแก่ ชีวิต อาหารมีอยู่ ๒ ประเภท

๑.๑ อาหารกาย การที่มนุษย์เราจะมีสุขภาพดีได้นั้น จะต้องมีความสุขภาพ ร่างการที่แข็งแรง และสุขภาพจิตดี ถ้าต้องการสุขภาพร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ ก็ต้องเลือก บริโภคอาหารที่มีคุณค่าต่อร่างกาย และหลีกเลี่ยงการรับประทานอาหารที่มีโทษ เช่น เครื่องดองของเมา และนอกจากนี้ จะต้องงดเว้นการสูบบุหรี่ ซึ่งเป็นตัวการสำคัญใน การทำลายสุขภาพ ต้องรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ต่อร่างกายเท่านั้น ก็เท่ากับว่า ได้ทานยาอายุวัฒนะทุกวัน

การเลือกรับประทานอาหารให้เหมาะสมกับวัย จะช่วยให้สุขภาพดียิ่งขึ้น ไม่ ควรรับประทานเนื้อสัตว์ จำพวกเนื้อวัว เนื้อหมู มากเกินไป โดยเฉพาะผู้สูงอายุ แต่ควร หันมารับประทานอาหารจำพวกสัตว์ประเภทปลาหรือถั่วต่าง ๆ แทน เพราะย่อยง่าย

และมีไขมันต่ำ อาหารประเภทผัก ผลไม้ และอาหารที่เส้นใย จะช่วยให้การ
ขับถ่ายเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

๑.๒ อาหารใจ การที่มนุษย์เราจะมีสุขภาพดี จะต้องมึจิตใจที่แจ่มใส
ไม่ควรดื่มเหล้า ไม่ควรสูบบุหรี่ มีคุณธรรมและจริยธรรมอยู่ในใจ อย่าทำตัวเองให้
เครียด อย่าปองร้ายคนอื่น อย่าพยาบาทเบียดเบียนใคร อย่าจองเวร และอย่ามีความอิจฉา
ริษยา ขอให้จิตใจของเราเต็มไปด้วยธรรมะ มีชีวิตอยู่อย่างพอเพียง มีเศรษฐกิจแบบพอ
อยู่พอกินพอใช้ มีความสันโดษ ไม่โลภมาก มีความประหยัดมัธยัสถ์ ให้คิดทบทวน
อยู่เสมอว่า

งอนินนั้นหายากต้องลำบากมากเพียงใด
ทุกคนรู้แก็ใจแต่ทำไมใช้สิ้นเปลือง
หากประหยัดและมัธยัสถ์อย่างต่อเนื่อง
ครอบครัวจะรุ่งเรืองประสบสุขนึรันคร้เอย.

คนเราต้องรู้จักประมาณการค่าใช้จ่าย พึงงดเว้นจากอบายมุข กล่าวคือ
ไม่เที่ยวผู้หญิง ไม่เล่นการพนัน ไม่ดื่มสุรา และไม่คบคนชั่ว มึคติประจำใจว่า

ดื่มน้ำเปล่า กินข้าวราดแกง
ของแพงไม่เกี่ยว ไม่เที่ยงกลางคืน
หาความสุขสดชื่นที่บ้าน รักงานเท่าชีวิต
ทำพุดคิด แต่ในทางที่ดี.

นอกจากนี้แล้ว จะต้องบริหารจัดการ ด้วยการเจริญสมาธิภาวนา มีเมตตาธรรม
มีธรรมของเทวดา กล่าวคือ มีหิริ ความละอายแก็ใจ ไม่กล้าที่จะทำความชั่ว โอตตปปะ
มีความเกรงกลัวต่อบาป ไม่ประพฤตินสิ่งทีเลวร้าย ให้คิดอยู่เสมอว่า ในชีวิตนี้ต้อง คิด
ดี ทำดี และพุดดี

๒. อ. อากาศ สภาพอากาศเป็นสิ่งสำคัญสำหรับชีวิต การสร้างพักที่อยู่
อาศัยต้องอยู่ในสภาพแวดล้อมทีดีปราศจกมลภาวะเป็นพิษ เลือกลงทำเลทีเหมาะสม
ไม่อยู่ใกล้โรงงานอุตสาหกรรม หรือมลภาวะทางเสียง บรรยาศาศในห้องนอน จะต้อง
มีลมหรืออากาศถ่ายเทสะดวก จะทำให้สุขภาพร่างกายดี มีจิตใจทีเข้มแข็ง ตื่นเช้าขึ้นมา
ก็ไม่ต้องเครียด จิตใจผ่องใส จะทำให้เราเป็นคนมีอายุยืนยาว

๓. อ. อารมณ์ คนเรารู้สึกเป็นอารมณ์ดี คนข้างเคียงก็พลอยได้รับ
อานิสงส์ไปด้วย จะต้องเป็นบุคคลที่มีจิตใจแจ่มใส รักษาอารมณ์เสมอต้นเสมอปลาย
ไม่มีอารมณ์ฉุนเฉียว รักษาอารมณ์เป็นไปตามปกติ ไม่มีความโกรธเข้าแอบแฝง ให้ถือ
ว่า โกรธคือโง่ โมหะคือบ้า คนเรารู้สึกจิตใจปราศจากความโลภ ความโกรธ และความ
หลงเสียแล้ว จิตใจจะเต็มไปด้วยความสุข ไม่ต้องวิ่งเร่ไปหาความสุขนอกบ้าน
มีนักปราชญ์ได้แสดงโทษเอาไว้ว่า

ยิ่งหลงยิ่งเข้าสู่	กองไฟ
ยิ่งรักยิ่งอาลัย	ยิ่งกั้ม
ยิ่งโกรธยิ่งร้อนใจ	ทนทุกข์
ยิ่งโง่ยิ่งห่อหุ้ม	จิตให้มืดเมา
ยิ่งอยากยิ่งแยไวย	ตัวเรา
ยิ่งโลภยิ่งมัวเมา	ยิ่งบ้า
ยิ่งคลังยิ่งจะเอา	เมาเหยื่อ
ยิ่งทุกข์ยิ่งกลับกล้ำ	วิ่งให้ไฟเผา.

คนมีสุขภาพจิตดี ต้องรู้จักใช้อารมณ์ขันผ่อนคลายความเครียด หลีกเลียง
พฤติกรรมที่บ่อนทำลายสุขภาพ ยอมรับความเปลี่ยนแปลงของชีวิต อะไรจะเกิดก็ขอให้
มันเกิดไป เป็นเรื่องธรรมดา ทำจิตใจให้สบาย ๆ มันเป็นอย่างนั้น ๆ นั่นเอง ยิ้มเข้า
ไว้ จำไว้เสมอว่า

เขาโกรธ เรายิ้ม เขาแค้น เรายิ้ม เรายิ้ม เรายิ้ม เรายิ้ม
เขาโกรธ เรายิ้ม ต่่าวแค้น เรายิ้ม เรายิ้ม สบายแน่
รอยยิ้มเป็น กุญแจแห่งความสำเร็จ
รอยยิ้มเป็น กลเม็ดสู่แดนสวรรค์
รอยยิ้มเป็น หน้าต่างแห่งมิตรภาพกัน
รอยยิ้มเป็น พื้นฐาน อบอุ่นใจ
รอยยิ้มเป็น เครื่องประดับ อันสูงค่า
รอยยิ้มดู สง่า น่าเลื่อมใส
รอยยิ้มสร้าง ร่มรื่น ชื่นหัวใจ
รอยยิ้มสร้าง สุขให้ เมื่อพบกัน

รอยยิ้มทำ ใบหน้า ให้สวยเก๋
รอยยิ้มเป็นเสน่ห์ การสร้างสรรค์
รอยยิ้มมีคุณค่า เหลืออนันต์
ให้ทุกท่าน ยิ้มไว้เถิด จะเกิดดี
จงยิ้มเถิด ยิ้มสู้ อยู่กับโลก
วันหนึ่งโชค คงอำนวย ช่วยให้มี
คงได้รับความสดชื่น รื่นอารมณ์
ความทุกข์ระทมก็คลาย สลายเอ๋ย.

๔. อ. ออกกำลังกาย การออกกำลังกายทุกวัน ไม่ต้องใช้งบประมาณ เพียงแต่ใช้ร่างกายของเรา กว้างสอก ยาววา หน้าคืบ ให้เป็นประโยชน์ต่อตัวเราเองด้วยการเล่นกีฬาบ้าง ว่ายน้ำบ้าง วิ่งบ้าง เดินบ้าง ตามความเหมาะสมกับวัย ออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอทุก ๆ วัน แต่อย่าออกกำลังกายมากเกินไป ชนิดหักโหม จะทำให้ร่างกายของเราทรุดโทรมได้ง่าย และบางคนถึงแก่ชีวิต ถ้าเราออกกำลังกายทุก ๆ วัน จะส่งผลให้ร่างกายของแข็งแรง ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ คนที่ไม่เคยออกกำลังกาย จิตใจก็ไม่สดชื่น แล้วยังมีความหดหู่หัวใจ โรคที่ติดตามมาก็คือ โรคอ้วน โรคเบาหวาน เป็นต้น

๕. อ. อุทก น้ำเป็นปัจจัยสำคัญในการดำเนินชีวิต หากชีวิตขาดน้ำ ร่างกายก็อยู่ไม่ได้ น้ำเป็นส่วนหนึ่งของร่างกาย ถ้าร่างกายขาดน้ำเราก็ตาย น้ำจึงมีคุณลักษณะ ๔ อย่าง

๕.๑ น้ำมีลักษณะชุ่มเย็น

๕.๒ น้ำมีลักษณะเที่ยงตรง

๕.๓ น้ำมีลักษณะรวมตัวกันเป็นนิจ

๕.๔ น้ำมีลักษณะเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ทุกอย่าง

นอกจากนี้แล้ว น้ำยังแบ่งออกเป็น ๔ ประเภท

๕.๑ น้ำใจ คนเราเกิดมาต้องมีน้ำใจที่หาซื้อไม่ได้ในท้องตลาด ถ้า

อยากจะได้น้ำใจเราต้องทำเอง ด้วยการมีความโอบอ้อมอารีย์ คอยช่วยเหลือคนอื่นที่ตกทุกข์ได้ยาก หรือคนที่ด้อยโอกาสกว่า ช่วยเหลือเขาด้วยน้ำใจไมตรี โดยไม่หวังผลตอบแทน ถือเป็น การปฏิบัติธรรมที่เรียกว่าสังคหวัตถุ คือ มีความโอบอ้อมอารีย์ มีวิจิไพเราะ ช่วยสงเคราะห์ประชาชน และวางตนเหมาะสม

๕.๒ น้ำคำ การใช้คำพูดหรือการใช้ปาก ด้วยการพูดในคำ
ที่ก่อให้เกิดผลประโยชน์ต่อผู้ฟัง ใ้ว่าจาอ่อนหวาน ไม่ดูคำใครให้น้อยเนื้อต่ำใจ พูด
แต่คำเพราะ ๆ ฟังแล้วเสนาะโสต คนอื่นได้ฟังแล้วสบายใจ มีคนชื่นชอบ กวี สุนทรภู่
กล่าวไว้ว่า

ถึงบางพูด พูดดี เป็นศรีศักดิ์
มีคนรัก รสถ้อย อร่อยจิต
แม้พูดชั่ว ตัวตาย ทำลายมิตร
จะชอบผิด ในมนุษย์ เพราะพูดจา.

๕.๓ น้ำใช้ ภายในบ้านของเรา จะต้องมึน้ำดื่ม น้ำใช้อย่าให้ขาดเหลือ
ทุกบ้านจะต้องตักน้ำดื่ม น้ำใช้ให้พอเพียงกับความต้องการ อย่าให้ขาดตกบกพร่อง
อย่ามัวประมาทคิดว่า น้ำไม่จำเป็นต่อชีวิต ก็เลยประมาท ดังที่คนโบราณกล่าวไว้
อย่างน่าฟังว่า

บ้านใกล้ท่าไม่มีน้ำกิน ช่างปั้นดินไม่มีหม้อใช้
เลี้ยงไก่ไม่มีเสียงขัน อยาไปสวรรค์ให้ไปแก้ผ้าในวัด.

๕.๔ น้ำมือ กิจการงานทุกอย่างภายในบ้าน จะต้องช่วยเหลือกัน เช่น
ช่วยซักเสื้อผ้า ล้างจาน เช็ดบ้าน ถูบ้าน รดน้ำต้นไม้ เป็นต้น ทำอะไรก็ตามต้องทำด้วย
มือของเราเอง ต้องไปมีส่วนร่วมอยู่เสมอ

บ้านเรือนเราจะสะอาด
พี่เป็นคนกวาดน้องเป็นคนถู
ลูก ๆ รักเราทั้งคู่
ถ้าไอเลิฟยูพี่ถูน้องกวาด.

๖. อ. อุจจาระ คนที่มีสุขภาพดี จะต้องมีการขับถ่ายที่ดีด้วย การขับถ่ายจะ
ดีต้องมีวินัยในการบริโภคอาหารให้เหมาะสมกับวัย ต้องรับประทานอาหารที่มีเส้นใย
หรือมีกากเยอะ ๆ จะช่วยให้การขับถ่ายเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ การดื่มน้ำผลไม้
และน้ำเปล่าวันละมาก ๆ จะช่วยให้เซลล์ผิวหนังเต่งตึง และช่วยระบบการขับถ่าย
คล่องตัวการรับประทานอาหารเสริมบ้างในบางครั้ง ก็อาจจะช่วยชะลออาหารบาง
ชนิดที่ขาดหายไป จากการที่ไม่สามารถรับประทานอาหารทุกชนิดได้เหมือนวัยหนุ่ม
สาว

การที่มนุษย์จะมีสุขภาพร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ มีจิตใจแจ่มใสร่าเริงได้นั้น จะต้องมีสุขภาพที่ได้รับการพัฒนามาอย่างดี ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ โดยการงดเว้นการรับประทานอาหารที่มีโทษ ประเภทสัตว์ใหญ่ เช่น เนื้อวัว เนื้อหมู เป็นต้น ซึ่งมีไขมันมาก ทำให้การขับถ่ายไม่ดี ไม่คล่องตัว ก่อให้เกิดโรคภัยไข้เจ็บตามมาอีกมากมาย หากมีความต้องการให้สุขภาพของดี จิตใจผ่องใส มีอายุยืนยาว ต้องปฏิบัติตามดังที่ได้กล่าวมาแล้วแต่ต้น รับรองได้เห็นผลทันตา.

พระพุทธศาสนากับการศึกษาที่สมบูรณ์

โดย พ.ท. สาทร เตชะวงศ์

อศจ.พล.ร.๔

พระพุทธศาสนา เป็นศาสนาแห่งสังฆธรรม การเข้าถึงสังฆธรรมได้นั้น ต้องใช้ปัญญา มิใช่ลำพังความเชื่ออย่างเดียว ดังนั้น พระพุทธศาสนาจึงเป็นศาสนาที่เหมาะสมยิ่งสำหรับวิญญูชนทั่วไป

พระพุทธศาสนา ได้มีความผูกพันกับชนชาติไทยเป็นเวลาอันยาวนาน ดังคำกล่าวที่ว่า “สามัคคีร่วมชาติ พุทธศาสน์ร่วมใจ” โดยมีความสัมพันธ์แนบแน่นเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ทั้งในแง่ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และการศึกษา

ในแง่ประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตของคนไทย ได้ประสานสัมพันธ์กลมกลืนกับหลักความเชื่อ และหลักปฏิบัติในพระพุทธศาสนา จนทำให้พระพุทธศาสนาเข้ามามีอิทธิพลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทย จนกล่าวได้ว่า ประวัติศาสตร์ของชนชาติไทยก็คือ ประวัติศาสตร์ของชนชาติผู้นับถือพระพุทธศาสนา

ในแง่วัฒนธรรม ชนชาติไทยยึดหลักพุทธธรรม เป็นข้อปฏิบัติในชีวิตประจำวัน จะเห็นได้จากพิธีทำบุญตั้งแต่เกิดจนตาย ล้วนแต่มีความผูกพันกับพระพุทธศาสนา คนไทยจึงมีอักษาศัพท์โบราณอารีย์ มีเมตตา มีความเอื้อเฟื้อ เสียสละเป็นที่ตั้ง นานาอารยประเทศจึงขนานนามประเทศไทยว่า “สยามเมืองยิ้ม” หมายถึง ดินแดนแห่งพระพุทธศาสนา แม้บางครั้งคนไทยจะมีความขัดแย้งกันบ้าง แต่ก็สามารถแก้ไขได้ด้วยหลักแห่งพุทธธรรม

ในแง่การศึกษา งานหลักของพระพุทธศาสนา ก็คือการศึกษา เพราะการศึกษาของไทย วัฒนาการมาจากพระพุทธศาสนา โดยเริ่มต้นที่วัด เมื่อศึกษาระบบการต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการปกครอง การเมือง การอาชีพ และสังคมก็ตาม ล้วนเป็นปัจจัยเกื้อหนุนต่อระบบการศึกษาทั้งสิ้น การศึกษาจึงเป็นเนื้อแท้ของชีวิต

พรหมจรรย์ หลักคำสอนในพระพุทธศาสนา มีสาระสำคัญอยู่ที่การส่งเสริม การศึกษาอบรมอันมีปรากฏทั้งในทางธรรมและวินัย ทางธรรมนั้น เป็นเป้าหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา คือการบรรลุนิพพาน การหลุดพ้นจากวัฏสงสาร ซึ่งบุคคลจะ

บรรลุนิติภาวะได้ด้วยความรู้ ความสามารถ ความสนใจ ความใส่ใจ และลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ตามวิธีการที่ถูกต้อง จนบรรลุในสิ่งที่ต้องการได้เรียกว่า การศึกษา

การถือพรหมจรรย์ คือหลักปฏิบัติทั้งหมดในพระพุทธศาสนา เรียกว่า “สิกขา” หรือ การศึกษา อันถือว่าเป็นกระบวนการฝึกหัดอบรมบุคคล เรียกว่า “ไตรสิกขา” คือศีล สมาธิ และปัญญา

ส่วนคำว่า “การศึกษา” (Education) โดยความหมายตามพระราชพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช ๒๕๔๒ มาตรา ๔ ได้นิยามความหมายเอาไว้ว่า “การศึกษา คือกระบวนการเรียนรู้ เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้ขึ้นเกิดจาก การจัดสภาพแวดล้อมสังคม การเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต”

ปัญหาการศึกษา

การศึกษาของประเทศไทยที่ผ่านมานั้น มีความผิดพลาดหลายประการ ทำให้การศึกษาของชาติมีความล้มเหลว ไม่ประสานสอดคล้องกับความต้องการของสังคม เช่น

- ใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการแสวงหาฐานะทางสังคม จึงทำให้เกิดปัญหาสังคมขึ้นในรูปแบบต่าง ๆ
- การศึกษาไม่ประสบความสำเร็จในแง่จริยธรรม เพราะจริยธรรมนั้นเป็นเครื่องควบคุมความประพฤติของบุคคลในสังคม
- การศึกษามุ่งแต่ในด้านวิชาชีพ มิได้มุ่งสอนให้ใช้ความคิดด้วยเหตุด้วยผล และปัญญา จึงทำให้ขาดความรับผิดชอบต่อสังคม และดำเนินชีวิตแบบเอาตัวรอด หรือแบบตัวใครตัวมัน
- การศึกษา สนองตอบสังคมเพียงแต่ความต้องการเฉพาะบุคคล มิใช่ผลประโยชน์ของส่วนรวม จึงก่อให้เกิดธุรกิจการศึกษา

- นักการศึกษา มีความเข้าใจความหมายของการศึกษาที่ผิด ย่อมทำให้หลักปรัชญาที่นำไปใช้ในการศึกษาผิดพลาด จึงทำให้การดำเนินศึกษาล้มเหลวไปด้วย

พุทธธรรมและปรัชญา

ในฐานะพระพุทธศาสนา ถือว่าเป็นศาสนาประจำชาติ แต่เรามองข้ามหลักพุทธธรรมหรือปรัชญาการศึกษาในพระพุทธศาสนาอย่างสิ้นเชิง ทำให้การศึกษาของชาติมีความล้มเหลว ถ้ามีความต้องการให้การศึกษาของชาติมีความพร้อม และมีความสมบูรณ์แล้วไซ้ เราต้องมาร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมแก้ปัญหา โดยนำพุทธธรรมและพุทธปรัชญา ในพระพุทธศาสนาเป็นแม่บทของการศึกษา กล่าวคือ จะต้องนำเรื่อง “ ปรโตโฆสะและโยนิโสมนสิการ “ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการศึกษามาดำเนินการ ถือว่าเป็นสิ่งที่ดี ถูกต้อง และเหมาะสมที่สุด ในพระไตรปิฎก ได้นำเสนอแนวคิดในการจัดการศึกษาและการสอนตามหลักพุทธธรรม ครอบคลุมในเรื่องการพัฒนาปัญญา การคิด ซึ่งนักการศึกษาไทยได้นำแนวคิดทางด้านการพัฒนาปัญญา พัฒนาการคิดมาประยุกต์ใช้เป็นรูปแบบ กระบวนการ และเทคนิคในการสอน

หลักการและแนวคิดตามหลักพุทธธรรมหรือพุทธปรัชญา ที่นำมาใช้ในการจัดการศึกษาและการสอน ซึ่งจะทำให้การศึกษาเป็นการศึกษาที่สมบูรณ์ โดยมีแนวคิดพื้นฐานดังนี้

1. ความสุขของมนุษย์ เกิดจากการรู้จักดำเนินชีวิตให้ถูกต้องทั้งต่อตัวเอง และผู้อื่น รู้จักคิดเป็น พุดเป็น และทำเป็น การคิดจะมีบทบาทเมื่อมนุษย์ได้รับข้อมูลจากสิ่งแวดล้อม ถ้าคิดเป็น ก็จะเกิดการเลือกรับเป็น คือเลือกรับแต่สิ่งที่ดี ๆ เมื่อรับมาก็จะเกิดการตีความเชื่อมโยง และตอบสนองออกมาเป็นการกระทำ กระบวนการคิด เป็นสิ่งที่พัฒนาได้ ฝึกฝนได้ด้วยการศึกษา แก่นแท้ของการศึกษา คือการพัฒนาปัญญาของตนเองให้เกิดมีสัมมาทิฐิ คือ ความรู้ ความเข้าใจ ความคิดเห็น ค่านิยมที่ถูกต้อง ดึงามเกี่ยวเนื่องแก่ชีวิตและครอบครัว ซึ่งสิ่งเหล่านี้ทำให้เกิดการพุดและการกระทำที่ถูกต้องดึงามสามารถแก้ปัญหาได้ จุดเริ่มต้นของการศึกษาที่แท้จริงเกิดขึ้นเมื่อบุคคลเกิดสัมมาทิฐิ มองสิ่งทั้งหลายตามเหตุปัจจัย มีความเห็นถูกต้องตามความเป็นจริง ซึ่งก็คือ สัมมาทิฐิ เป็นจุดเริ่มต้นของการศึกษา

2. ปัจจัยที่ทำให้เกิดสัมมาทิฐิ (ความชอบ) คือ

2.1 ปรีตโฆสะ แปลว่า เสี่ยงจากอื่น หรือการกระตุ้นชักจูงจากภายนอก (ปัจจัยภายนอก) ได้แก่ การสั่งสอน แนะนำ การถ่ายทอด การโฆษณา คำบอกเล่า ข่าวสาร ตลอดจนการเรียนรู้เลียนแบบจากแหล่งต่าง ๆ

2.2 โยนิโสมนสิการ แปลว่า ความรู้จักคิดหรือคิดเป็น หมายถึง การคิดอย่างมีระเบียบ หรือคิดตามแนวทางของปัญญา

บุคคลจะพัฒนาตนเองได้ จะต้องมียุทธศาสตร์ต่าง ๆ (ปรีตโฆสะ) เข้ามาเกี่ยวข้อง ซึ่งทำให้เกิดการคิดเป็น (โยนิโสมนสิการ) การคิดเป็น เป็นความสามารถที่บุคคลรู้จักมอง รู้จักพิจารณาตามสภาวะ โดยวิธีคิดหาเหตุปัจจัย สืบค้นจากต้นเหตุ แยกแยะเรื่องให้เห็นตามสภาวะที่เป็นจริง คิดตามความสัมพันธ์ที่สืบทอดจากเหตุโดยไม่เอาความรู้สึกของตนเข้าไปเกี่ยวข้อง บุคคลก็จะสามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสมด้วยวิธีการแห่งปัญญา

3. โยนิโสมนสิการ เป็นองค์ประกอบภายใน เกี่ยวข้องกับการฝึกใช้ความคิดให้รู้จักคิดอย่างถูกวิธี คิดอย่างมีระเบียบ คิดอย่างวิเคราะห์ ไม่มองเห็นสิ่งต่าง ๆ อย่างตื้น ๆ ผิวเผิน ซึ่งเป็นขั้นตอนสำคัญของการสร้างปัญญา การคิดเป็นไม่ใช่ปัญญาแต่เป็นปัจจัยทำให้เกิดปัญญา

วิธีคิดตามหลักโยนิโสมนสิการ

1. วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย เป็นวิธีคิดเพื่อพิจารณาปัญหา หาหนทางแก้ไข ด้วยการค้นหาสาเหตุและปัจจัยต่าง ๆ

2. วิธีคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ เป็นการคิดที่มุ่งให้มองเห็น และรู้จักสิ่งทั้งหลายตามสภาวะของมันเอง

3. วิธีคิดแบบสามัญลักษณ์ เป็นวิธีคิดเพื่อให้รู้เท่าทันความเป็นไป ของสิ่งทั้งหลายว่าจะต้องเปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลาเสมอ

4. วิธีคิดแบบอริยสัจ เป็นวิธีคิดแบบแก้ปัญหา โดยเริ่มจากตัวปัญหา หรือทุกข์ คิดตามเหตุและผล คิดที่ตรงจุดตรงไปตรงมา ซึ่งมี 4 ขั้นตอน คือ

4.1 ทุกข์ การกำหนดให้รู้สภาพปัญหา

4.2 สมุทัย การกำหนดเหตุแห่งทุกข์เพื่อกำจัด

4.3 นิโรธ การดับทุกข์อย่างมีจุดหมาย

4.4 มรรค การกำหนดวิธีการในรายละเอียด และการปฏิบัติเพื่อกำจัดปัญหา

5. วิธีคิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์ เป็นวิธีคิดตามหลักการและความมุ่งหมาย พิจารณาให้เข้าใจความสัมพันธ์กันระหว่างหลักการและความมุ่งหมาย

6. วิธีคิดแบบคุณโทษและทางออก เป็นการคิดซึ่งเป็นการยอมรับความจริงว่า ทุกสิ่งในโลกมีทั้งส่วนดีและส่วนเสีย หรือมีทั้งคุณและโทษ

7. วิธีคิดแบบรู้คุณค่าแท้ – คุณค่าเทียม คือ การคิดพิจารณาเกี่ยวกับการใช้สอย ปัจจัยและการบริโภคในชีวิตประจำวัน โดยคิดพิจารณาถึงคุณค่าแท้ และคุณค่าเทียม

8. วิธีคิดแบบเร้าคุณธรรม เป็นวิธีคิดที่ทำให้เกิดความคิดและการกระทำที่ดียิ่ง เป็นประโยชน์ เกิดกุศลธรรม เป็นการคิดที่ประกอบด้วยสติ

9. วิธีคิดแบบอยู่กับปัจจุบัน เป็นความคิดที่ไม่ตกอยู่ในอำนาจอารมณ์ หรือติดเกาะกับอดีต ไม่เลื่อนลอยไปในอนาคต เป็นความคิดในทางของความรู้หรือคิดด้วยอำนาจปัญญา

10. วิธีคิดแบบวิภาษวาท หมายถึง การพูดแยกแยะ เป็นผลสะท้อนของความคิด ที่เริ่มจากการมองแสดงความจริง โดยการแยกแยะวิเคราะห์ วินิจฉัยครบทุกแง่ทุกมุม

การจัดการศึกษาตามแนวพุทธปรัชญา

พุทธปรัชญา หรือพุทธธรรม หมายถึง คำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งจัดเป็นแนวคิดทางปรัชญากลุ่มสังนิยม (Realism) เป็นแนวคิดที่เน้นธรรมชาติ โดยถือว่า จริยธรรมเป็นกฎของธรรมชาติ (The Law of Nature) เป็นแนวคิดที่เน้นการทำความดี

1. หลักอริยสัจ 4 ประกอบด้วยทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค อันหมายถึงการรู้จักปัญหา รู้จักเหตุหรือสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหา รู้ว่าจะแก้ปัญหายังไร สามารถค้นหาวิธีแก้ปัญหโดยที่มนุษย์จะต้องใช้ปัญญาของตนเองในการแก้ปัญห

2. หลักเบญจขันธ์ 5 ประกอบด้วย รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ การศึกษาหาความรู้ จะต้องใช้องค์ประกอบทั้ง 5 อย่างรวมกัน นอกจากนี้การพัฒนา มนุษย์จะต้องพัฒนาทางด้านร่างกายและจิตใจด้วย

3. หลักปฏิจจสมุปบาท 12 หมายถึง หลักแห่งเหตุและผล โดยแสดงออกมาใน รูปของกระบวนการสัมพันธ์ของเหตุปัจจัย ได้แก่ อวิชชา สังขาร วิญญาณ หรือ นาม รูป เป็นต้น

4. หลักไตรลักษณ์ หมายถึง การมุ่งเน้นให้มนุษย์มองสิ่งทั้งหลายด้วยความ เป็นจริงตามกฎธรรมชาติ ที่ไม่คงที่ไม่แน่นอน กล่าวคือ เกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไป

5. หลักไตรสิกขา ประกอบด้วย ศีล สมาธิ ปัญญา โดยมุ่งเน้นให้ดำเนินชีวิต ตามทางสายกลาง เพื่อให้เกิดการพัฒนา 3 ด้าน คือ

5.1 ด้านพฤติกรรมและวิธีใช้ชีวิต

5.2 ด้านจิตใจและสุขภาพจิต

5.3 ด้านปัญญาและค่านิยมที่ดี

6. หลักโยนิโสมนสิการ หมายถึง การสอนให้คนคิดเป็น เพื่อขจัดความสงสัย ที่เกิดขึ้น ความรู้จะเกิดขึ้นเมื่อคนหมดความสงสัย ซึ่งประกอบด้วย การคิดอย่างถูกวิธี การคิดอย่างมีลำดับขั้น การคิดตามเหตุและผล การคิดให้เกิดผลที่พึงประสงค์ตาม เป้าหมาย

7. หลักกาลามสูตร 10 หมายถึง การไม่เชื่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งง่าย ๆ และเข้าใจได้ ด้วยตนเอง

7.1 อย่าได้ถือโดยฟังตามกันมา

7.2 อย่าได้ถือเป็นของเก่าสืบ ๆ กันมา

7.3 อย่าได้ถือโดยตื่นข่าว

7.4 อย่าได้ถือโดยอ้างตำรา

7.5 อย่าได้ถือโดยเหตุนี้กเดาเอา

7.6 อย่าได้ถือโดยการใช้การคาดคะเน

7.7 อย่าได้ถือโดยอาศัยความตรึกตามอาการ

7.8. อย่าได้ถือเอาโดยชอบใจว่า ต้องกันกับลัทธิของตน

7.9 อย่าได้ถือโดยเชื่อว่า ผู้พูดควรเชื่อถือได้

7.10 อย่าได้ถือโดยนับถือว่า สมณะนี้ เป็นครูของเรา

จากหลักพุทธปรัชญาทั้ง 7 ประการ สามารถจัดการศึกษาให้ประสานสอดคล้อง
ได้ ดังนี้

1. จุดมุ่งหมายของการศึกษา เป็นการจัดการศึกษาโดยยึดจุดมุ่งหมายเดียวกัน
กับชีวิต ซึ่งผู้ที่มีการศึกษาแล้วจะประกอบด้วย

1.1 ร่างกายแข็งแรง สุขภาพดี

1.2 มีพฤติกรรมทางสังคมที่พัฒนาแล้ว

1.3 มีจิตใจที่เจริญ ปราศจากกิเลส โลภะ โทสะ โมหะ

1.4 ปราศจากอคติและอวิชา

2. หลักสูตรและเนื้อหาสาระ ประกอบด้วย

2.1 พุทธิศึกษาและจริยศึกษา เช่น วิชาคณิตศาสตร์ สังคมศึกษา เป็นต้น

2.2 ศิลปศึกษา ได้แก่ วิชาชีพในสาขาต่าง ๆ

2.3 พลศึกษา เพื่อฝึกร่างกายและจิตใจ

3. กระบวนการให้การศึกษา ประกอบด้วย ปัจจัย 2 ด้าน คือ

3.1 ปัจจัยภายนอก เช่น อุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องคอมพิวเตอร์ เป็นต้น

3.2 ปัจจัยภายใน เช่น ความคิดเป็น พิจารณาเป็น คิตรีเริ่มสร้างสรรค์

4. วิธีการสอน ใช้หลักไตรสิกขา ด้วยการพัฒนามนุษย์ตามความสามารถของ
แต่ละบุคคล เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง 3 ด้าน คือ

4.1 ด้านร่างกายและพฤติกรรม

4.2 ด้านจิตใจ

4.3 ด้านสติปัญญา

ทั้งนี้ เน้นให้ผู้เรียนปฏิบัติจริง ได้คิดพัฒนา แก้ปัญหาด้วยตนเอง ควบคู่กับการ
ฝึกจิตใจ และสติปัญญาให้ผู้เรียนเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง

ในการจัดการเรียนการสอน จะต้องให้ผู้เรียนรู้จักคิดให้เป็น และคิดอย่างมี
สติสัมปชัญญะ โดยกระบวนการคิดที่ผู้สอนจะจัดให้ผู้เรียน ควรยึดหลักทฤษฎีของ
พาฟลอฟ โดยให้มีการหมั่นฝึกบทเรียนเสมอ จะทำให้ผู้เรียนจำและเรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้น
นอกจากนั้น ทฤษฎีของสกินเนอร์ ยังช่วยให้การจัดการเรียนการสอนประสบผลสำเร็จ

ได้อย่างดี ซึ่งผู้สอนจำเป็นต้องสร้างพฤติกรรม และจะต้องให้ผู้เรียนได้รับรู้ผลของพฤติกรรมหรือการเรียนการสอน ซึ่งถือว่าเป็นการเสริมกำลังนั่นเอง

นอกจากนั้น ผู้สอนยังต้องคำนึงถึง ทฤษฎีการถ่ายโยงการเรียนรู้ 2 ทฤษฎีที่สำคัญ คือ

1. **Generalization Theory** เป็นทฤษฎีที่เน้นความสามารถในการนำเอากฎที่ได้เรียนรู้แล้วไปใช้ในการดำรงชีพตามความต้องการของสังคม

2. **Transposition Theory** เป็นทฤษฎีที่เน้นความสามารถในการนำเอา **Gestalt** มาจัดการเรียนการสอน ตามคุณลักษณะของผู้เรียนและตามความต้องการของสังคม พฤติกรรมย่อมเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย แต่ถ้าผู้สอนมีวิสัยทัศน์ ผลดีให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถตรงตามมาประยุกต์ใช้ได้ ต้องทำให้ประสบผลสำเร็จยิ่งขึ้น

อนึ่ง ในการจัดการเรียนการสอน ผู้สอนจะต้องให้ผู้เรียน มุ่งเพื่อให้เกิดปัญญา และรู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของโลก ข้อมูลข่าวสาร และการ ดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข

ดังนั้น การนำหลักพุทธธรรม ในเรื่องปรโตโฆสะ และโยนิโสมนสิการ มาใช้เป็นแม่บทของการศึกษาไทย จึงถือว่าเป็นสิ่งที่จำเป็น เหมาะสม และมีความสำคัญมาก เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ พัฒนาปัญญาของมนุษย์ ให้คิดเป็น พุคเป็น และทำเป็น เพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข จึงเป็นการศึกษาที่สมบูรณ์ที่สุด.

ศีลธรรมวาระแห่งชาติ

โดย พ.ท. สาทร เตชะวงศ์

อศจ.พล.ร.4

อันสตรี ไม่มีศีล ก็สิ้นสวย

บุรุษด้วยไม่มีศีล ก็สิ้นศรี

อันภิกษุไม่มีศีล ก็สิ้นดี

ข้าราชการ ศีลไม่มี ก็หยาบคาย

ศีลเท่านั้น ธรรมเท่านั้น และความดีเท่านั้น ที่จะช่วยให้คนเรา แก้ไม่น่าเกลียด
แก้ไม่เหม็นสาบ ถ้าชีวิตปราศจากสิ่งเหล่านี้ ก็มีกลิ่นเหม็นก่อนตาย พลังกาย มนุษย์ผู้
สัตว์ไม่ได้ พลังความรู้สัตว์ผู้มนุษย์ไม่ได้ พลังความดี ทำให้มนุษย์เป็นสัตว์ที่ประเสริฐ
บรรดามนุษย์ทั้งหลาย มนุษย์ที่ฝึกตนแล้วเท่านั้น เป็นผู้ประเสริฐที่สุด อะไรกันเล่า ที่
ทำให้มนุษย์แตกต่างไปจากสัตว์ พระพุทธเจ้าตรัสว่า

โภชนํ เมถุนนํ นิททา

โคณํ โปเสสิ วิชชติ

วิชา วิเสโส โปสสส

หิโน โคนสโม ภเว.

มนุษย์ต้องกินก่อน นอนที่หลัง

ยังต้องจี มีเขี้ยวด้วย ม้วยแน่ๆ

มนุษย์เลิกแท้ เพราะปัญญา.

ปัญหาที่ว่า จะทำอย่างไร เราจึงจะพัฒนาบุคคลเข้าสู่เป้าหมายสูงสุดของ
พระพุทธศาสนา การขอศีล การสมาทานศีล ก็เป็นเพียงแค่เปลือก แค่กระบี๋ หาได้เข้าสู่
แก่นของศีลธรรมและแก่นของศาสนาไม่ ศูนย์กลางของศาสนา ก็คือ ตัวบุคคล เมื่อตัว
บุคคลยังคั่นไม่พบความจริงแก่นแท้ของศาสนา จึงพากันมองไม่เห็นนัยยะของศีลธรรม
มนุษย์จึงเบียดเบียนกันเอง เหมือนไก่ที่อยู่ในกลุ่มเดียวกัน จิกหัวกันเล่น ทารุณกรรมต่อ
กัน โหดร้ายต่อกันอย่างสุดที่จะพรรณนา ในขณะที่เดียวกันก็ทำร้ายตนเองทางอ้อม เช่น
การสูบบุหรี่ไม่ดี เป็นสารเสพติด ทำลายปอด ทำลายสุขภาพ เป็นต้น การดื่มเหล้าไม่ดี
เพราะทำลายตับ ทำลายสุขภาพ เสียเงินเสียทอง ก่อการทะเลาะวิวาท ไม่เข้าเรื่องส่ง
ผลกระทบต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม และสุดท้ายก็ได้รับอุบัติเหตุทางรถยนต์

โทษฐานเมาแล้วขับ ของมีนเมาทุกชนิด ทำลายสติ ความรู้สึกนึกคิดของตนเอง แต่มนุษย์ก็ยังคงความประพฤติเลว ๆ นั้นไว้อย่างเหนียวแน่น ในเทศกาลปี 2550 รัฐบาลณรงค์ให้ประชาชนระมัดระวังอุบัติเหตุ ตั้งเป้าไว้ว่า 7 วันอันตราย ประชาชนจะต้องเสียชีวิตไม่เกิน 410 คน พื้นที่ 7 วันอันตราย ประชาชนสนองตอบนโยบายของรัฐพากันตายเกินเป้าหมายจำนวน 449 คน

หลายคนมองสภาพที่เกิดขึ้นว่า การบังคับกฎหมายไม่ได้ผล ไม่มีประสิทธิภาพและไม่เป็นธรรม แต่ข้อเท็จจริง ปัจจัยพื้นฐานของมนุษย์ ก็คือ ศีลธรรม ซึ่งสามารถที่จะควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ได้ และมีประสิทธิภาพมากกว่ากฎหมายหลายเท่าตัว ทุกคนมองข้ามคุณธรรม และศีลธรรมทางพระพุทธศาสนา

คุณธรรมที่น่าจับตามองก็คือ ธรรมที่มีอุปการะมาก 2 อย่าง คือ

1. สติ การระลึกได้ คนเราถ้าหากปราศจากสติ เวลาทำอะไรก็มักจะเกิดความผิดพลาด ความพลอเลอ ความหลงลืม เป็นต้น คนที่หลงลืม ไร้สติ นึกไม่ออก คาคไม่ถึง ก็อาจจะทำให้เกิดความเสียหายได้ สติจึงเป็นคุณธรรมที่จะต้องใช้เวลา เมื่อคนเรามีสติ ความผิดพลาด ความพลั้งพลอ ความหลงลืม การงานที่ทำ จะมีแต่ความถูกต้องสมบูรณ์ สิ่งที่ทำให้คนเราสติไม่ดี ทำอะไรก็ปราศจากสติ ก็คือ การดื่มสุราเข้าไปนั่นเอง เมื่อสติถูกทำลาย จึงส่งผลกระทบต่ออะไรต่อมิอะไรหลายอย่าง เช่น

สติมา	ปัญญาเกิด
สติเตลิด	จะเกิดปัญหา
สติมา	ปัญหาหาย
สติตาย	โชคร้ายแน่นอน
สติดี	ก็มีรอยยิ้ม
สติถูกทิ่ม	รอยยิ้ม... ไม่
สติมา	หมาไม่กัด
สติถูกตัด	ก็จะกัดกับ..หมา.

2. สัมปชัญญะ ความรู้ตัว รู้ในสิ่งที่เป็นประโยชน์ และไม่เป็นประโยชน์ อะไรควรทำหรือไม่ควรทำ รู้จักกาลเทศะ สามารถที่จะแยกแยะได้ว่า สิ่งใดเป็นคุณธรรม และไร้คุณธรรม มีโทษหรือไม่มีโทษ นั้นหมายความว่า จิตของบุคคลนั้นได้รับการพัฒนาที่ถูกต้อง มีความเชื่อมโยงและมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ตั้งแต่ระดับ

แคบ ๆ ในครอบครัว จนไปถึงสังคมและโลกทั้งหมด และรู้สึกซึ่งมากขึ้นไปอีก ก็คือรู้ถึงพระไตรลักษณ์ คือรู้ถึงความไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และมีตัวตน ทุกขณะจิต จนกระทั่งความทุกข์ต่าง ๆ ไม่อาจเข้ามามากล้นกลายจิตใจได้

ในปีพุทธศักราช 2550 อยากจะขอความร่วมมือ ร่วมแรง และร่วมใจจากคนทั้งโลก ช่วยกันคนละไม้คนละมือ รณรงค์ให้ศีลธรรมเป็นวาระแห่งชาติ เพราะศีลทำให้มนุษย์คนเรามีความสุขได้ด้วยศีลธรรม กล่าวคือ ไม่เป็นคนโหดร้าย ใจเร็ว ใจปิด มดเท็จ และไร้สติ คนมีทรัพย์สมบัติได้ก็เพราะมีศีล จะเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ได้ ก็เพราะมีศีล มีใจว่าเจ้ากรรมนายเวร มาดลบันดาลให้เราได้รับโทษต่าง ๆ ก็หาไม่ได้

คนเราเมื่อมีความตั้งใจรักษาศีลให้สมบูรณ์แล้ว จะส่งผลให้ได้รับอานิสงส์ของการมีศีล คือมีความร่ำรวย มีเงิน มีทอง มีลาภ มียศ มีสมบัติมากมาย และอยู่บนพื้นฐานของการมีทาน มีศีล และมีภาวนา ก็จะมีความสุขทั้งในโลกนี้ และโลกหน้าอย่างแน่นอน เรามาช่วยกันรักษาศีลกันเถอะนะ..... จะบอกให้.

คุณธรรมนำชีวิตคู่

โดย พ.ท. สาทร เตชะวงศ์

อศจ.พล.ร.4

ปางก่อนเคยร่วมน้ำ	ใจจิต
เคยยื่นทรัพย์ไปปล่ปลิด	ปลดให้
เคยเป็นเมียมิ่งสนิท	หลายชาติมานา
ในชาตินี้จึงได้	เสพร้องคล้องกัน.

การมีชีวิตคู่ นั้น มีทั้งความสุขและมีทั้งความทุกข์คลุกเคล้ากันไป ผู้รู้ได้กล่าวเปรียบเทียบชีวิตคู่เอาไว้ว่า

อยู่คนเดียวแสนเปลี่ยวกาย	แสนสบายแต่ไม่สนุก
อยู่สองครองทุกข์	แสนสนุกแต่ไม่สบาย.

เป็นภรรยาคนเราเกิดมา เป็นหนุ่มเป็นสาว สำเร็จการศึกษาเล่าเรียน มีหน้าที่การงานทำ สมควรที่จะมีคู่ครองเป็นหลักฐานมั่นคง เป็นพ่อบ้านแม่เรือน ผากชีวิตจิตใจ คอยช่วยเหลือเกื้อกูลกัน คอยดูแลช่วยเหลือเอื้ออาทรกัน เป็นคู่ทุกข์คู่ยาก ผากผีผากไข่ ยามเจ็บไข้ได้ป่วย และประการสุดท้าย ก็เพื่อที่จะสร้างสายโลหิตมารับใช้สังคมและประเทศชาติบ้านเมือง ตามโบราณท่านกล่าวว่า

อันบ้านเรือนใหญ่โตโรฐาน
มีเสาทานหลายต้นจึงทนไหว
เกิดเป็นคนอยู่เดียวก็เปลี่ยวใจ
ต้องแต่งงานกันไว้อาศัยกัน.

ครอบครัวนั้น เป็นสถาบันหลักของสังคม และเป็นบ่อเกิดของอารยธรรม แม้เราจะดีจะเก่งมากเพียงใด แต่ถ้าครอบครัวไม่มีความอบอุ่น ไม่มีความมั่นคง ไม่มีความสมบูรณ์ จะมีความหมายอะไรกับการสร้างชีวิตคู่ ตามภรรยาจึงต้องมีคุณธรรมในทางพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ

๑. ต้องมีความซื่อสัตย์ภักดีต่อกัน
๒. ต้องมีความข่มใจเรียนรู้ชีวิตและจิตใจซึ่งกันและกันตลอดชีวิต
๓. ต้องมีความอดทนอดกลั้น มีความยับยั้งชั่งใจ

๔. ต้องมีความเสียสละ ให้เกียรติ ให้อภัยและให้ความปรารถนาดีต่อกัน

ชีวิตคู่โดยเนื้อแท้แล้วจะต้องมีจิตใจเย็นเหมือนฟัก จิตใจหนักเหมือนหิน ต้องพูดให้น้อย ทำใจให้หนักยึดหลักให้แน่น อย่าใกล้ชิดกันมากเกินไป จะทำให้เบื่อหน่าย และถ้อยคำห่างเหินกันมากเกินไป จะทำให้เกิดระแวงสงสัย สามภรรยาต้องทำใจให้หนักยึดหลักธรรมะให้แน่นที่เรียกว่า ใจหนัก รักพอ ขอให้และใช้เงินเป็น ครอบครัวยิ่งจะมีความสุข ชีวิตคู่จะประสบผลสำเร็จหรือพบกับความล้มเหลวหรือไม่ นั่น ลองนำข้อคิดคติธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน

๑. ให้มีความอดทนเหมือนอูฐ

๒. ไม่พูดเหมือนปลา

๓. ให้มีความซื่อสัตย์เหมือนหมา

๔. ให้โง่เหมือนควาย

สามภรณานั้น ต้องช่วยกันประคับประคองการดำเนินชีวิตอย่าให้มีเรื่องบาดหมางแคลงใจ ระหองระแหง นักนิคเบาหน้อยก็ต้องอภัยซึ่งกันและกัน สามภรรยาโบราณท่านเปรียบเหมือนลิ้นกับฟัน ขมื่นกับปูน ก็มักจะกระทบกระทั่งกันบ้าง ถือว่าเป็นเรื่องธรรมดาสามัญชน ก่อนจะตัดสินใจอะไรลงไปควรคิดคำนึงอยู่เสมอว่า

พรากรมวันพบ	จากมีวันเจอ
จากกันยามเป็น	ได้เห็นน้ำใจ
จากกันยามตาย	ได้เห็นน้ำตา
การให้อภัย	เพราะได้สำนึก
เป็นเหตุให้ลบ	รอยร้าวฉาน
บันดาลสันติสุข	แก่ส่วนรวม
สี่เท้ายังรู้พลาด	นักปราชญ์ยังรู้ผิด
บัณฑิตยังรู้เผลอ	ความผิดพลาด
เป็นเรื่องของมนุษย์	แต่การให้อภัย
เป็นวิสัย	ของเทวดา
ฝ่าเท้าเมียดึงเก็บ	ฝ่าเจ็บเมียดึงดูแล
ฝ่าเท้าแท้	เมียดึงให้กำลังใจ
ฝ่าปากไว	เมียดึงปากหนัก

ผิวเป็นพี เมียต้องเป็นน้อง
ผิวเป็นเสาหลัก เมียต้องเป็นเสารอง
รับรองรักครองใจ ไม่จีจางร้างลา.

สามีภรรยาหลาย ๆ คู่ มีปัญหาชีวิตคู่ไม่ลงตัว เกิดการทะเลาะวิวาทกันอย่างรุนแรง บางคู่ถึงขนาดฆ่ากันตายไปข้างหนึ่งก็มีถมไป หรือมีคดีฆาตกรรมต่าง ๆ ก็มักแอบแฝง ล้วนแล้วแต่ความล้มเหลวทางครอบครัว ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ที่เรียกว่า “เตียงหัก “ ความรักก็มักจะเป็นเช่นนี้ แล้วความรักมันคืออะไร ?

คือน้ำผึ้งคือน้ำตาคือชีวิต

คือหยาดน้ำอมฤตอันชื่นชุ่ม

คือเกสรคือดอกไม้คือไฟรูม

คือความกลมคือความฝันนั้นแหละรัก.

ความรักของหนุ่มสาวหรือสามีภรรยาหลาย ๆ คู่ เกิดปัญหารักร้าง ความรักหนักอก หรือรักเขาข้างเดียวเหมือนข้าวเหนียวติดมือ หรือรักแบบสุด ๆ รักแบบทุ่มเทใจ รักแบบหัวปักหัวปำ รักจนโง่หัวไม่ขึ้น เรียกว่า รักคุด ซึ่งเป็นรักอมตะและในที่สุดความรักนั้น ก็มาถึงทางตัน เพราะรักเป็นพิษ รักเกิดสะดุด มีปัจจัยอื่น ๆ เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น สามีภรรยาทำตัวน่าเบื่อหน่าย ความรักเก่า ๆ เดิม ๆ เบื่อหน่ายอันเกิดจากการหึงหวง อันเกิดจากจากความเจ้าชู้ประตุดิน รสนิยมไม่ตรงกัน นิสัยใจออกไปด้วยกันไม่ได้ เบื่อหน่ายการบ่น จู้จุกจิกเกินควร เข้าทำนองที่ว่า แก่ง่าย ตายยาก ปากมาก ขี้อบ่น โหย.....ปวดหัว

สามีภรรยา เมื่อความรักถึงทางตัน เกิดอาการเครียด หาที่ลงไม่ได้ กินไม่ได้ นอนไม่หลับ แกรมเงินในกระเป๋าที่ย่ำแย่ ปัญหาต่าง ๆ เข้ามารุมเร้า ภาวะความยากจนปรากฏ เข้าทำนองที่ว่า “ จน เครียด กินเหล้า เมาแล้วขับ ถูกปรับแน่ “ สถิติปัญหาที่เคยมี ก็ถูกเบียดบังด้วยความโง่เขลาเบาปัญญา คิดอะไรไม่ออก บอกตัวเองไม่ถูก ไม่รู้จะหันหน้าไปหาใคร จะไปปรึกษาใครเขา เกรงชาวบ้านชาวเมืองจะติฉินนินทา เป็นสิ่งบอกเหตุที่จะต้องตัดสินใจที่มันเป็นปัญหาของสังคมต่อไป ทางออกเรื่องนี้ เรามีแนวทางแก้ไขได้ไม่ถึงกับว่า “ ถึงทางตันดอกนี้จะบอกให้ หนทางแก้ไข

๑. อย่างบปลั๊กอยู่กับความทุกข์ใจ หาทางระบายความรู้สึกกับเพื่อนสนิทที่รู้ใจ
ได้รับรู้

๒. ปรีกษาคณดีมีความรู้มีคุณธรรมช่วยแนะแก้ไข

๓. เข้าหาพระในบ้านคือพ่อแม่เป็นที่พึ่งทางใจโดยการปรึกษาหารือ

๔. ใหว่พระสวามนต์ บำเพ็ญจิตภาวนาเข้าถึงสภาพความเป็นจริงของไตรลักษณ์ว่า สรรพสิ่งนั้นล้วน เกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไปในที่สุด

เหตุการณ์เลวร้าย การหย่าร้าง ความล้มสลายของสถาบันครอบครัวไม่เกิดขึ้น จนเพิ่มสติการถอนตะเบียนหย่าร้าง จนเกิดปัญหาสังคมในยุคปัจจุบัน หากที่จะเยียวยาแก้ไข หากสามภรรยาไม่นำคุณธรรมในทางพระพุทธศาสนามาเป็นหนทางในการปฏิบัติในการดำเนินชีวิตแล้วไซ้ ปัญหาที่จะเกิดขึ้นซ้ำ ๆ จึงขอฝากข้อคิดศีลธรรม นำชีวิตคู่ไว้ว่า “ ขยันเอาเข้าไว้ “

๑. ขยัน ให้มีความขยันหมั่นเพียร ขยันทำมาหารับประทาน ขยันในการอดออมประหยัดทรัพย์สิ้นเงินทอง ขยันชนิดที่กล่าวว่า “ ขยันให้เหงื่อออกตามขุมขน ดีกว่าขี้เกียจแล้วยากจน จนน้ำล้นออกทางตา “ และให้มีคติประจำใจว่า

อันทรัพย์นี้มีมิไกล ใครปัญญาไวยาหาได้ไม่นาน
หากใครเกียจคร้าน บ่พานพบเอย.

๒. เอา ให้เอาใจใส่ดูแล เอาอกเอาใจบิดามารดา ตลอดถึงญาติพี่น้องทั้ง ๒ ฝ่าย ให้มีความสุขกันถ้วนหน้า และเอาอกเอาใจซึ่งกันและกัน อย่าให้ขาดตกบกพร่อง

๓. เข้า ให้มีความเข้าอกเข้าใจซึ่งกันและกัน ไม่มีความหวาดระแวงสงสัย ในพฤติกรรมต่าง ๆ เมื่อฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดผิดพลาด รู้เท่าไม่ถึงการณ์ ก็ควรให้อภัย อย่างนำมาสะสมไว้ในใจ

๔. ไว้ ให้มีความไว้เนื้อเชื่อใจ อย่าทำตัวเป็นคนหูเบาเอาเขาว่า จะซอกซำระกำใจ เพราะมือที่ ๓ เข้ามาโยให้รำดำให้รั้ว บางรายถึงต้องหย่าขาดจากกัน เป็นพ่อหม้ายแม่หม้ายนั้น มันไม่ดีนะ คนเขานินทา และอีกอย่างใครเขาจะมาสนใจ ถึงจะเป็นพ่อหม้ายแม่หม้ายป้ายแดงก็ตามเถอะ เขาว่า เป็นแม่หม้ายลูกติดกรรมสิทธิ์เป็นของเรา แม่หม้ายกลัวหย่า ตามตำราว่าไม่ให้เอาแม่หม้ายกลัวถึงเข่าว่าปิ้งกว่าสาว ๆ แม่หม้ายกลัวเปลอ ระวังจะเจอ

ทั้งสองท้งเขา แม่หม้ายผัวตาย เขาว่าเหมือนควายเสียมเขา พอถูก
ตีเข้าสั๊กหน้อย จิตใจก็ละห้อยถึงผัวเก่า

ในสภาพสังคมไทยปัจจุบัน ความริ้วฉานอันเกิดจากสามีภรรยา ไม่เข้าใจกัน
ไม่ซื่อสัตย์ต่อกัน ไม่ให้อภัยกัน และไม่ขยันเอาเข้าไว้ มีมากมายและก่ลงเอยด้วยการหย่า
ขาดจากกัน สายโลหิตที่ติดตามมา ล้วนเป็นเลือดเนื้อเชื้อไขของตนเองแท้ ๆ ต้องมารับ
กรรม ขาดความอบอุ่น เป็นตราบาปที่บริสุทธิ์ที่ตนเองไม่เคยได้ก่อขึ้น หากชีวิตคู่มันอยู่
ด้วยกันไม่ได้จริง ๆ ก็อย่าลงไม้ลงมือซึ่งกันและกัน ถือว่าเป็นธรรมชาติของมนุษย์

ยามรักกันน้ำต็มผั๊กก็ว่าหวาน

ยามช้งกันน้ำฝิ่งน้ำตาลก็กลับว่าขม

ยามรักกันก็สารพันว่าดี

ยามช้งกันแต่ละที ก็ว่าอัปรีย์ไปสารพัน

จะเอาอย่างไรกันแน่ จิตใจของมนุษย์ ประเด็ยวดีประเด็ยร้าย ภาษาเหนือจึง
กล่าวว่า “ ยามเมื่อน้องฮัก น้ำส้อมว่าหวาน ใจบ่เจยบาน น้ำตาลว่าส้อม “ พระราช
วิจิตรปฏิภาณ ท่านสรุปความรักเอาไว้ว่า

รักกันควรสรรหาแต่สิ่งดี ๆ

อย่าด่าอย่าตีซึ่งกันและกัน

รักกันจงสร้างสรรค์อย่าทำลาย

และอย่าทำร้ายซึ่งกันและกัน

รักกันมันแสนยาก

จากกันนะมันแสนง่าย

ถ้ารักกันเป็นคู่อยู่กันไม่ได้

ก็ขอให้แยกย้ายจากกันด้วยดี

ขอให้แสดงความรัก.. คัก ๆ นะโยม.

พุทธศาสตร์บัณฑิตที่ควรจะเป็น

โดย พ.ท. สาทร เตชะวงศ์

อศจ.พล.ร.4

ฝูงชนกำเนิดคล้าย	คลึงกัน
ใหญ่ย่อมเพศผิวพรรณ	แพกบ้าง
ความรู้อาจเรียนทัน	กันหมด
เว้นชั่วดีกระด้าง	อ่อนแก่ฤาไหว.

พระราชนิพนธ์ ร.๕

ได้มีโอกาสบรรยายถวายเป็นความรู้แด่พระสงฆ์ ซึ่งเป็นพระนิสิตชั้นปีที่ ๔ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตจังหวัดพิษณุโลก ในหัวข้อเรื่อง “พุทธศาสตร์บัณฑิตที่ควรจะเป็น” เพื่อเป็นการตอบแทนพระคุณของสถาบันสงฆ์ที่ได้อบรมพร่ำสอนให้เราเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ พอที่จะหาที่ยืนอยู่ในท่ามกลางของการต่อสู้ของสังคม และทำให้เรายืนหยัดทำหน้าที่รับใช้ราชการ สังคมและประเทศชาติอย่างภาคภูมิใจ อย่างมีเกียรติ มีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ และได้มาอยู่ท่ามกลางพระสงฆ์ที่ทรงไว้ซึ่งองค์ความรู้ ภูมิธรรมภูมิฐาน ล้วนแล้วแต่เป็นนักปราชญ์ราชบัณฑิต

การบรรยายเรื่อง “พุทธศาสตร์บัณฑิตที่ควรจะเป็น” เป็นเรื่องใกล้ตัวเป็นเรื่องที่เรามีความสำคัญอยู่ตลอดเวลา และตรงกับความรู้สึกรีกนึกคิดของตนเอง ในฐานะเป็น “พุทธศาสตร์บัณฑิต” คนหนึ่ง

ก่อนที่พุทธศาสตร์บัณฑิต จะไปมีบทบาทในสังคม โดยเฉพาะสังคมที่อยู่รอบข้างตัวเรา มีความจำเป็นอย่างยิ่ง ที่จะต้องมาวิเคราะห์สถานการณ์ทางพระพุทธศาสนาในยุคปัจจุบัน ที่พุทธบริษัทเรารับผิดชอบร่วมกัน พระพุทธศาสนาจะเสื่อมสูญสิ้นไปจากโลก ก็เพราะพุทธบริษัทไม่มีความเคารพในคุณของพระพุทธเจ้า ไม่มีความเคารพในคุณของพระธรรม ไม่มีความเคารพในคุณของพระสงฆ์ ไม่มีความเคารพในการให้ทาน ไม่มีความเคารพในการรักษาศีล ไม่มีความเคารพในการบริจาคน และไม่มี ความเคารพในการปฏิสังขรณ์การต้อนรับ

ในสภาพของสังคมไทยปัจจุบัน ความชั่วช้าทารุณกรรมเกิดขึ้นมากมายตามที่ปรากฏตามสื่อมวลชนต่าง ๆ แม้นักบวชเองก็ประพฤติตนไปในทางผิดพระธรรมวินัย ลูกก็ไม่ยอมเชื่อฟังคำสั่งสอนของพ่อแม่ พี่น้องก็เกิดการระแวงสงสัยไม่ไว้ใจ

กันเอง ไม่ตรีหมดลึ้นไปจากหมู่มิตร ผู้ชายก็ยอมทิ้งเสียซึ่งคุณของความเป็นชาย ผู้หญิงก็ยอมทิ้งเสียซึ่งมารยาทของหญิง พฤติกรรมต่าง ๆ ส่อแววไปในทางแย่งกันทำมาหากิน แย่งดินกันอยู่ แย่งคู่กันพิศวาส และอำนาจกอบโกยความเป็นใหญ่ในแผ่นดิน ก่อให้เกิดปัญหาในสังคมเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา พอประมวลมาเพียงสังเขป ดังนี้

๑. ด้านศาสนธรรม

๑. มีการตีความคำสอนของพระพุทธเจ้าผิดเพี้ยนไปจากพระไตรปิฎก
๒. มีการสอนผิดไปจากพระไตรปิฎก
๓. มีการสอนวิปัสสนากรรมฐานคลาดเคลื่อนไปจากพระไตรปิฎก
๔. ชาวพุทธมีความเห็นไม่ลงรอยกันในการตีความคำสอนของพระพุทธเจ้า และเป็นสาเหตุของการขัดแย้งกัน

๒. ด้านศาสนวัตถุ

- ๒.๑ มีการลักขโมยหรือตัดเศียรพระพุทธรูป
- ๒.๒ มีการสร้างวัตถุมงคลในเชิงพุทธพาณิชย์ โดยไม่มีระบบการควบคุม
- ๒.๓ มีการก่อสร้างแข่งขันกันในศาสนวัตถุเกินความจำเป็น
- ๒.๔ ไม่มีกฎหมายควบคุมการค้าขายพระพุทธรูปและวัตถุมงคล เป็นช่องว่างให้นักธุรกิจเข้ามาหาผลประโยชน์กับวัด ชนิดที่เรียกว่า “วัดครึ่งหนึ่งกรรมการครึ่งหนึ่ง”

๓. ด้านศาสนบุคคล

- ๓.๑ มีการบ่อนทำลายพระสงฆ์ที่มีบทบาทสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในรูปแบบต่าง ๆ
- ๓.๒ ไม่มีระบบป้องกันภัยต่อบุคลากรทางพระพุทธศาสนา
- ๓.๓ มีการประพฤติด้อยหน้าและละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ ปรากฏเป็นข่าวอย่างต่อเนื่อง
- ๓.๔ มีบุคคลเข้ามาบวชเพื่อหาเลี้ยงชีพสร้างอิทธิพลในศาสนา
- ๓.๔ มีกลุ่มบุคคลแต่งกายเลียนแบบสงฆ์หลอกลวงชาวบ้าน
- ๓.๕ มีการนำพิธีบวชภิกษุณีและสามเณรีเข้ามาเผยแพร่ในเมืองไทย

๓.๖ พระสงฆ์และฆราวาสขาดการศึกษาทางพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง

๓.๗ ประชาชนขาดจิตสำนึกในการป้องกันภัยทางพระพุทธศาสนา

๓.๘ มีการนำเอาพระพุทธศาสนา ไปใช้เป็นเครื่องมือแสวงหาผลประโยชน์การธุรกิจและการเมือง

๔. ด้านศาสนพิธี

๔.๑ การปฏิบัติศาสนพิธี

๔.๒ ผู้ปฏิบัติศาสนพิธีขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวหลักคิดและวิธีปฏิบัติ

๔.๓ มีการใช้ศาสนพิธีแสวงหาผลประโยชน์

๔.๔ มีการนำไสยศาสตร์เข้ามาผสมผสานในศาสนพิธี

๔.๕ ยึดติดศาสนพิธีมากเกินไปจนทำให้เสียหลักธรรม

ปัญหาของศาสนาที่กล่าวมาเพียงสังเขปนั้น ล้วนแล้วแต่เป็นปัญหาท้าทายสำหรับพุทธศาสตร์บัณฑิต ทำไมต้องกล่าวเช่นนั้น เพราะว่าเป้าหมายของมหาวิทยาลัย มุ่งเน้นให้บัณฑิต ได้ปฏิบัติตามพระราชปณิธาน ของล้นเกล้าล้นกระหม่อม พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ที่พระองค์ทรงสถาปนาขึ้นเพื่อเป็นสถานที่ศึกษาพระไตรปิฎกและวิชาการทางพระพุทธศาสนาชั้นสูง สำหรับพระภิกษุสามเณรและประชาชนโดยทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งปรัชญาของมหาวิทยาลัย มีเป้าหมายที่ชัดเจนที่จะพัฒนาคุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์

๑. มีปฏิปทาเลื่อมใส

๒. ใฝ่รู้ใฝ่เรียน

๓. เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ

๔. มีความรู้ความสามารถในการแก้ไขปัญหา

๕. มีศรัทธาอุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา

๖. รู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวม

๗. รู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของสังคม

๘. มีโลกทัศน์ที่กว้างไกล

๙. มีศักยภาพที่จะพัฒนาตนเองให้เทียบพร้อมไปด้วยคุณธรรมและจริยธรรม

นอกจากนี้ ยังมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน ที่จะให้บัณฑิตทุกรูปทุกนาม เป็นผู้
ทรงความรู้ มีภูมิธรรมและภูมิฐาน ดังนี้

๑. เพื่อให้พระบัณฑิตที่มีความรู้เกี่ยวกับวิชาการทางพระพุทธศาสนา สำหรับ
ประยุกต์เข้ากับศาสตร์ต่าง ๆ อันจะอำนวยประโยชน์แก่การดำรงชีวิตและ
การเผยแผ่พระพุทธศาสนาและการพัฒนาสังคม
๒. เพื่อสร้างบุคลากรทางศาสนาที่ดี เพื่อชี้ทางเสื่อม ทางเจริญแก่สังคม
๓. เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมตามหลักพระพุทธศาสนา สำหรับพัฒนา
บุคคลให้มีความสมดุลในด้านกายภาพ จิตใจ และสังคม
๔. เพื่อดำรงมั่นแห่งพระสัทธรรม

พุทธศาสตร์บัณฑิต จะต้องดำรงความมุ่งหมายตามพระราชปณิธาน เป้า
หมาย และวัตถุประสงค์ดังกล่าวให้ได้อย่างสมบูรณ์ ดังนั้น พุทธศาสตร์บัณฑิตจะต้อง
มีบทบาทที่สำคัญควรมากกว่านี้ ดังนี้

๑. ต้องรู้เท่าทันสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในแวดวงพระพุทธศาสนา และ
ศึกษาปัญหาพร้อมข้อเท็จจริงให้รอบด้าน
๒. ต้องชี้แจงปัญหาและข้อเท็จจริงของเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในวงการ
พระพุทธศาสนาให้ประชาชนเข้าใจอย่างต่อเนื่อง
๓. ควรแสวงหาโอกาสในการมีส่วนร่วมชี้แจงปัญหาและข้อเท็จจริงที่
เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาแก่พระสงฆ์และประชาชนทั่วไปได้รับทราบ
ตามความเหมาะสม
๔. ควรจัดตั้งข้อมูลข่าวสารเผยแผ่ธรรม ชี้นำความถูกต้อง ปกป้องพระพุทธ
ศาสนา

บทบาทพุทธศาสตร์บัณฑิตทั่วไป ซึ่งอาจจะเป็นบทบาทเฉพาะตัว เป็น
คุณลักษณะที่น่ายกย่องสรรเสริญ และเป็นแบบอย่างแก่บัณฑิตทั่ว ๆ ไป

๑. ยึดมั่นในกตัญญู
๒. ใฝ่รู้ใฝ่เรียน
๓. มีความเพียรสม่ำเสมอ
๔. อย่าพลอใจใฝ่ต่ำ
๕. เชื่อฟังคำผู้หลักผู้ใหญ่

๖. รักไทยดำรงไทย
๗. ใฝ่ใจในโลกกว้าง
๘. ยึดแบบอย่างที่ดี
๙. รู้รักสามัคคีตลอดเวลา
๑๐. ใช้หลักธรรมเป็นเครื่องดำเนินชีวิต

ในการปฏิบัติศาสนกิจ ทั้งบทบาทของการเป็นครู เป็นอาจารย์ เป็นพระ
 ธรรมกถึก ตลอดถึงเป็นพระวิทยากรต่าง ๆ เพื่อสร้างสรรค์สังคมให้อยู่ในกรอบของ
 ศีลธรรม พุทธศาสตร์บัณฑิตจะต้องมีคุณลักษณะของผู้นำชุมชน จะต้องมีความรอบรู้
 ในเชิงวิชาการ ต้องมีความกล้าหาญทางด้านจริยธรรม เป็นพระผู้นำที่มีความซื่อสัตย์
 บางครั้งต้องมีความเด็ดขาดเมื่อมีความจำเป็น มีจิตใจสงบเยือกเย็นเมื่อประสบกับ
 ปัญหาอย่าออกอาการ มีปฏิปทาจริยวัตรนำเคารพนับถือ มีความกระตือรือร้นในการ
 บริหารงานหรือในการทำงาน จะต้องมึมนุชย์สัมพันธ์กับบุคคลทุกเพศทุกวัย จิตใจ
 หนักแน่นมั่นคงรอบคอบ และประการสุดท้ายนั้น จะต้องยึดมั่นในพระธรรมวินัยอย่าง
 เกร่งกรัด ถ้าหากพุทธศาสตร์บัณฑิตได้ดำรงคงมั่นเช่นนี้แล้ว ปัญหาต่าง ๆ คงจะไม่
 เกิดขึ้น การปฏิบัติศาสนกิจเราต้องมีหลักปฏิบัติ เพื่อความสำเร็จของสถาบันตามที่
 ประชาชนต้องการ และความมุ่งหวังของบัณฑิตเอง กล่าวคือ ต้องปฏิบัติศาสนกิจ
 ในทางเดียวกันดังนี้

๑. รักษาของดีเดิม	โดยยึดแนวทางการทำงานของครู อาจารย์
๒. เพิ่มเติมของดีใหม่	ค้นคว้าวิธีการสมัยใหม่นำมาใช้
๓. มุ่งก้าวไปเพื่อประชาชน	ต้องมีความขยันหมั่นเพียรและมีความเสียสละ
๔. อดทนเพื่อศาสนกิจ	ให้มีความทนต่อความยากลำบาก การขัดแย้ง
๕. อุทิศตนเพื่อสังคม	ทุ่มเทแรงกายความสุขส่วนตัวเพื่อส่วนรวม
๖. นิยมความเป็นไทย	รักษาศิลปวัฒนธรรมของชาติไว้.

